

збірник наукових праць. Українське релігієзнавство. К., 2012. № 64. С. 52–58.

4. Лісовий В. Філософія і метафізика. *Генеza. Філософія. Історія. Політологія. Журнал*. К., 1994. Вип. 2. С. 70–86.

5. Попов М. В. Філософія релігії : навчальний посібник для вузів III–IV рівнів акредитації. К., 2007.

6. Сарапін О. В. Філософія релігії у перспективі подолання семантичної варіативності. *Наукові записки. Том 76. Філософія та релігієзнавство*. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 73–80.

7. Сарапін О. Пропозиції стосовно конструктивного вивчення філософії релігії і презентація одного з можливих її варіантів. *Філософія релігії в Україні: варіативність стратегій осмислення предмету* : збірник наукових праць. *Українське релігієзнавство*. К., 2012. № 64. С. 35–41.

8. Тіменик З. Ідеї філософії релігії у контексті української духовної культури 30-ті роки XIX ст. – 80-ті роки XX ст. . Львів : Вид. Львівської політехніки, 2014.

9. Чорноморець Ю. Майбутнє філософії релігії. *Філософія релігії в Україні: варіативність стратегій осмислення предмету* : збірник наукових праць. *Українське релігієзнавство*. К., 2012. № 64. С. 124–133.

10. Чорноморець Ю. Перспективи релігієзнавства у XXI столітті. *Філософська думка*. 2013. № 3. С. 39–54.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-578-8-32>

КНИГА ЙОВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПАРАДОКС СТРАЖДАННЯ

Харипончук О. В.

студент IV курсу

*Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

На самому початку книги Йова описується людина, яка за мірками Біблії є справжнім взірцем для наслідування: «Той чоловік був праведний, непорочний, справедливий, побожний, що відсторонювався від всякого злого діла» (Йов 1:1) [1, с. 850]. Додатково слід зазначити, що в книзі відсутні згадки про те, що Йов колись згрішив. Незважаючи

на це, коли між дияволом і Богом виникають розбіжності щодо мотивації Йова бути праведним, Бог дозволяє дияволу забрати в Йова все, окрім його душі (Йов 1:13; 2:6) [1, с. 850–851]. На цій основі виникає парадоксальна ситуація: її важко пояснити в рамках августинівської теодицеї, бо там страждання пояснюється як наслідок злої волі тоді як, у випадку Йова відсутні підстави для такого пояснення. Адже Августин зокрема твердить, що Бог як винагороджує добрих так і карає поганих [2, I.1.1.1-2]. Августин не стверджує, що Бог поганий, навпаки він є добрим, також справедливим. За Августином кара за вчинений гріх – це кара за недоцільне використання свободи волі, тобто загалом все в руках людини. Повертаючись до опису Йова, текст не надає підстав вважати, що йому бракувало *bona voluntas* (за Августином), але незважаючи на це він змушений страждати.

Після цього Йова навідують його друзі щоб потішити його та розділити з ним його горе (Йов 2:11-13) [1, с. 852]. Невдовзі вони по черзі намагаються знайти причину, через яку Йова було покарано. Загалом вони намагаються виявити гріх, який вчинив Йов (Йов 4:7-9) [1, с. 853], (Йов 8:4-7) [1, с. 857], (Йов 8:20-22) [1, с. 857], (Йов 11:4-6) [1, с. 859], або ж гріх який вчинили його діти чи предки (Йов 8:7-10) [1, с. 857]. Можна стверджувати, що вони намагалися знайти обґрунтування його страждань за моделлю теодицеї яку пропонує Августин. Проте Йов постійно наполягає на своїй невинності перед Богом (Йов 6:24-30) [1, с. 855], (Йов 7:20-21) [1, с. 856], (Йов 10:3-7) [1, с. 858] (Йов 19:6-12) [1, с. 865], (Йов 27:2-6) [1, с. 871], (Йов 31:1-4) [1, с. 875].

Далі відбувається ключовий епізод в книзі: Бог безпосередньо звертається до Йова. Не з поясненням, благословенням, чи утіхою, а з промовою, в якій підкреслює людську мізерність і ставить під сумнів її змогу збагнути Бога і Його порядок (Йов 38:18-20) [1, с. 882]. Після чого Бог визнає Еліфаса (друга Йова) та його двох друзів винними перед Йовом за їхні марні звинувачення (Йов 42:7) [1, с. 886] і зрештою Бог благословить Йова, знімає його страждання і дає вдвічі більше від того, що Йов мав раніше (Йов 42:10-12) [1, с. 886]. Але зрештою Йов не отримує жодного пояснення причин його страждань.

Якщо подивитися на весь текст Біблії, ми неодноразово натрапляємо на подібні випадки, коли людина страждає на перший погляд ні за що. Наприклад Йосиф – один з синів Якова, якого його ж брати продали в рабство (Бут. 37:12-36) [1, с. 78], але коли настав голод в Єгипті (який він будучи у в'язниці передбачив і попередив фараона, за що отримав винагороду – став другою людиною після фараона) і його брати прийшли до Єгипту за зерном він вже знав про Божий промисел, тому побачивши їх сказав, що це не вони продали його, а Бог відіслав: «... щоб залишити вам останок на землі, і прогнати ваш

великий останок» (Бут. 45:7) [1, с. 93]. Подібний епізод трапляється в Новому заповіті, коли апостоли разом з Христом по дорозі натрапляють на незрячого чоловіка. Апостоли відразу спитали причину, яка на їх думку крилася в гріху який він вчинив або ж його батьки (Ів. 9:2) [1, с. 1681]. На що Христос заперечує, ніхто з них не згрішив, але все для того, щоб виявилися на ньому Божі діла (Ів. 9:3) [1, с. 1681] після чого зцілює його.

Саме тут ми стикаємося з Божим провидінням. І врешті решт виникає питання, чи здатна людина збагнути божественний промисел? Якщо говорити про суть промислу, то він передбачає послідовність причин та наслідків. Їх чисельність залежить від масштабу цього промислу. Взяти до уваги ситуацію Йосифа, постає питання: чи міг він на початку свого рабства все передбачити або ж збагнути? Ймовірно, це було б неможливо. Ляйбніц пише наступне: «Furthermore it is true that an angel, or God certainly, could always account for the course man has adopted, by assigning a cause or a predisposing reason which has actually induced him to adopt it: yet this reason would often be complex and incomprehensible to ourselves, because the concatenation of causes linked together is very long» [3, с.150] Біблія містить в собі і такі епізоди, де провидіння ні в якому разі не могло б бути повідомлене людям, якщо припустити, що вони могли б його збагнути. Зокрема випадок з Авраамом, коли Бог хотів його випробувати (Бут. 22:1-2) [1, с. 51], (Бут. 10-12) [1, с. 51], адже випробування перестало б бути випробуванням і сенс Божого замислу був би втрачений. Адже в історії Авраама дану ситуацію можна розглядати як один з випадків провидіння в рамках масштабного провидіння – обітниця про богообраний народ. Саме тут відображається велич Бога і його промислу в порівнянні з обмеженістю людського розуму. Тобто з точки зору Ляйбніца ці ситуації, які на перший погляд виглядають необґрунтованими, невинуватими, алогічними, варто розглядати як частину Божого замислу, які сприяють вищому благу.

Отже, повертаючись до книги Йова і обґрунтування його ситуації за допомогою двох класичних моделей теодицеї. Безсумнівно неможливо стверджувати що Йов в контексті Біблії отримав по заслугам, і з точки зору теодицеї Августина пояснити причину його страждань непросто. Тоді як з точки зору Ляйбніца ми можемо сказати, що Йов страждав не через власний гріх, але його страждання мало місце в рамках задуму Бога, і згідно з текстом, на завершення Бог відновлює Йова та дарує йому вдвічі більше, ніж він мав раніше. У контексті провидіння, конкретно випадок Йова відповідає теодицеї Ляйбніца, але цим дія Божого промислу не вичерпується, адже окрім того історія

Йова відіграє роль натхненного тексту для вірян, що також відповідає його моделі теодицеї.

Література

1. Біблія : Острозька Біблія / опрац. та підгот. до друку єрм. архімандрит др. Рафаїл (Роман Турконяк). Київ : Українське Біблійне Товариство ; Львів : Благодійний фонд «Книга», 2006. 1958 с.

2. Augustine (Saint, of Hippo). The Problem of Free Choice / transl. And annot. By Mark Pontifex. London : Longmans, Green & Co., 1955. 291 p.

3. Leibniz G. W. Theodicy: Essays on the Goodness of God, the Freedom of Man and the Origin of Evil / transl. E. M. Huggard, ed. A. Farrer. La Salle : Open Court Publishing Company, 1985. 445 p.